

Ілона Мирошніченко,
старший науковий співробітник
відділу слов'янських мов
Інституту мовознавства
імені О. О. Потебні НАН України,
кандидат філологічних наук, доцент

 <https://orcid.org/0000-0001-9443-8676>
 Ilona_in_kiev@ukr.net

Тетяна Файчук,
доцент кафедри медіапродюсування
та видавничої справи
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат філологічних наук

 <https://orcid.org/0000-0001-6357-8158>
 tatyanafaichuk@gmail.com

Ліна Файчук,
магістр комп'ютерної інженерії

 <https://orcid.org/0009-0007-3709-4644>
 ellafiks@gmail.com

Ilona Myroshnichenko,
PhD, Associate Professor,
Senior Research Fellow
at the Department of Slavic Languages,
O. O. Potebnia Institute of Linguistics
of the National Academy of Sciences of Ukraine

Tetiana Faichuk,
Associate Professor at the Department
of Media Production and Publishing,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Lina Faichuk,
Master of Computer Engineering

СЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

SEMANTIC TRANSFORMATION OF PHRASEOLOGISMS IN MODERN UKRAINIAN AND POLISH MEDIA DISCOURSE

У статті досліджуються фразеологізми боксерського походження «удар ниже пояса» (пол. *“cios poniżej pasa”*) та «покласти на лопатки» (пол. *“położyć na łopatki”*, *“leżeć na obie łopatki”*) у сучасних українських та польських медіа. Фразеологізми демонструють багатопланову семантичну трансформацію в медійному дискурсі.

У спортивному контексті вони зберігають буквальне значення, пов'язане з контактними видами спорту, позначаючи заборонені удари нижче пояса, що призводять до травм, дискваліфікацій або зупинки бою, а медіа акцентують увагу на фізичних наслідках для спортсмена.

У переносному значенні вирази застосовуються в політиці, соціальному, економічному та міжнародному дискурсі для позначення несправедливих, провокативних або емоційно маніпулятивних дій, атак на репутацію, авторитет чи морально-психологічну вразливість адресата.

У політичних заголовках фраземи персоналізують конфлікти, підкреслюють безкомпромісність суперництва, створюють емоційний ефект та акцентують ризики й наслідки стратегій учасників. В економічних матеріалах вони трансформують негативний вплив рішень на громадян у наочну метафору «удар по бюджету». У польських спортивних медіа фразеологізми підкреслюють несправедливі або маніпулятивні дії фанатів і керівництва клубів, переносячи сенс фізичної поразки на символічний рівень етичних і тактичних порушень.

Фраземи «покласти на лопатки» та «удар ниже пояса» слугують універсальним засобом емоційного, риторичного та публіцистичного підсилення тексту, зберігаючи зв'язок із початковим спортивним значенням і демонструючи гнучкість у медійному та соціокультурному контексті.

Їх використання дозволяє медіа створювати експресивні, динамічні заголовки, що привертають увагу та підсилюють сенсаційність матеріалу.

Ключові слова: медіа, фразеологізм, українська мова, польська мова, семантика.

The article examines phraseological units of boxing origin — *udar nyzhche poiasa* (pol. *cios poniżej pasa*, *leżeć na obie łopatki*) and *poklasy na łopatki* (pol. *położyć na łopatki*) — in contemporary Ukrainian and Polish media. These idioms demonstrate a multifaceted semantic transformation within media discourse.

In the sports context, they retain their literal meaning related to contact sports, denoting illegal blows below the belt that lead to injuries, disqualifications, or fight stoppages, with media coverage emphasising the physical consequences for athletes.

In figurative usage, the expressions are applied in political, social, economic, and international discourse to denote unfair, provocative, or emotionally manipulative actions — attacks on reputation, authority, or the moral and psychological vulnerability of the target.

In political headlines, these idioms personalize conflicts, highlight the uncompromising nature of competition, create emotional tension, and emphasize the risks and outcomes of the participants' strategies. In economic reporting, they transform the negative impact of decisions on citizens into a vivid metaphor — «a blow to the budget». In Polish sports media, the idioms underscore unfair or manipulative actions by fans and club management, transferring the meaning of physical defeat to a symbolic level of ethical and tactical violations.

The phraseological units poklasy na lopatky and udar nyzhe poiasa serve as universal tools of emotional, rhetorical, and journalistic intensification, preserving their link to the original sports semantics while demonstrating flexibility within media and sociocultural contexts. Their use enables the media to craft expressive, dynamic, and easily perceived headlines that attract attention and enhance the sensational tone of the material.

Keywords: media, phraseology, Ukrainian language, Polish language, semantics.

© Мирошніченко І., Файчук Т., Файчук Л., 2025

Вступ. Фразеологізми є однією з найдинамічніших категорій лексики, здатних переносити культурні, соціальні та емоційні значення в різні комунікативні контексти. У медіадискурсі вони часто виконують функції емоційного підсилення, оцінювання подій та створення метафоричних образів. Особливий інтерес становить трансформація значень фразеологізмів у сучасних українських і польських медіа, де спортивні терміни («удар нижче пояса», «покласти на лопатки») набувають переносних, символічних значень у політичних, економічних, соціальних і міжнародних контекстах. Аналіз таких трансформацій дозволяє простежити механізми семантичної адаптації фразеологізмів, вплив культурного й комунікативного середовища на їх інтерпретацію та способи медійного маніпулювання смислами. Дослідження також висвітлює специфіку українського й польського медіадискурсу у використанні фразеологічних одиниць для створення емоційного та риторичного ефекту.

Методологія дослідження. Дослідження базується на корпусному аналізі заголовків та медійних текстів українських і польських онлайн-ресурсів, що охоплюють період 2009–2025 років. Основними методами були: контент-аналіз (для виявлення контекстів використання фразеологізмів та визначення сфер їх функціонування); семантичний аналіз (для дослідження перенесення значень від прямого (фізичного) до переносного (символічного) вживання); порівняльний метод (для зіставлення українських і польських медіа, виявлення спільних тенденцій і національних специфік трансформації фразеологізмів); лінгвістична типологізація заголовків (для виявлення структурних модифікацій — зміщення суб'єк-

тно-об'єктних ролей, іронічна або емоційно експресивна адаптація, гра слів). Аналіз дозволив систематизувати функції, семантичні зсуви та модифікації фразеологічних одиниць у сучасному інформаційному просторі.

Останні дослідження та публікації. Проблематика функціонування та семантичної динаміки фразеологізмів активно досліджується в сучасній лінгвістиці. Значний внесок у цей напрям зробили З. Фінк, яка розглядає спортивну лексику як джерело фразеотворення в хорватській лінгвістиці [2].

Окремі аспекти семантичних і стилістичних трансформацій фразеологічних одиниць у медійному просторі розглядають дослідники В. Максимчук [3] та О. Стишов [7]. Зокрема, О. Стишов, аналізуючи становлення, розвиток і функціонування спортивних жаргонних фразеологізмів у сучасній українській мові кінця XX — початку XXI століття, наголошує, що значна кількість таких одиниць залишається поза кодифікацією й потребує системного опису та лексикографічного опрацювання [7].

Сучасні українські дослідження засвідчують посилення інтересу до порівняльного аналізу фразеологічних систем і медійного вжитку фразем. У працях Т. Файчук, І. Мирошніченко, І. Стогній та А. Вільчинської розглянуто особливості функціонування спортивних медіаметафор в українській і польській журналістиці, а також лінгвістичні й комунікаційні аспекти фразеологізмів у заголовках електронних медіа [1; 4]. У дослідженні Н. Фіголь і Т. Файчук проаналізовано модифіковані фраземи в електронних медіа, їх структурно-семантичні типи та стилістичні функції [8].

Попри значну увагу до спортивної фразеології, недостатньо вивченими залишаються се-

мантичні трансформації фразеологізмів. Саме це визначає актуальність нашої праці.

Результати й обговорення дослідження. Аналіз медійних матеріалів засвідчив, що фразеологізми «удар нижче пояса» (пол. “cios poniżej pasa”) та «покласти на лопатки» (пол. “kłaść na łopatki”, “leżeć na obie łopatki”) демонструють широкий спектр семантичних трансформацій у сучасному українському та польському медіа-дискурсі.

У спортивних матеріалах українських та польських медіа вираз «удар нижче пояса» (пол. “cios poniżej pasa”) зберігає своє буквальне значення, пов'язане з боксом та іншими контактними видами спорту. У цих випадках вираз використовується для позначення забороненого або недозволеного удару, який спрямований нижче лінії поясу суперника, що автоматично тягне за собою дискваліфікацію або інші санкції. Наприклад, у статтях про поєдинки професійного боксу зазначається, що спортсмени отримували ушкодження через такі удари, а інколи вони ставали причиною зупинки бою чи покарання опонента: *Спорт джентльменів: переможець Усик отримав удар нижче пояса, Дюбуа скаржиться, що його „ошукали”* [BBC. 27.08.2023], <https://surl.li/fyqhik>. У досліджуваних матеріалах можна відзначити, що медіа часто надають цьому фразеологізму детальне описове забарвлення, звертаючи увагу на додаткові фізичні наслідки для спортсмена, як от набряклість ока або травми: *Adam Kownacki przegrał z Robertem Heleniusem. Z Gołoty miał tylko zapuchnięte oko i ciosy poniżej pasa* [Gazeta Wyborcza. 10.10.2021], <https://surl.lt/zceqvz>. Також зустрічаються повідомлення, що удар нижче пояса може стати фатальним для учасника як спортивного поєдинку (*Zmarł słynny bokser ski sędzia. Zdyskwalifikował Gołotę za ciosy poniżej pasa* [Fakt. 18.04.2020], <https://surl.lu/timioiw>), так і бійки (*Wystarczył jeden cios poniżej pasa. Ofiara zmarła* [Fakt. 18.04.2020], <https://surl.li/ajicsz>).

Прикметно, що у спортивних матеріалах польських медіа вираз “cios poniżej pasa” вживається не лише в його буквальному значенні, але й переносному для підкреслення несправедливих, маніпулятивних або емоційно агресивних дій спортивного суперництва. Заголовки висвітлюють як конфлікти між фанатами й керівництвом клубу, так і суперечки між спортивними командами, переносячи значення «удару нижче пояса» з буквального фізичного протистояння на символічний рівень етичних і тактичних порушень: *Kibole kontra Legia: argument poniżej pasa* [Gazeta Wyborcza. 26.10.2009], <https://surl.li/ljhpcq> — фразеоло-

гізм підкреслює несправедливі та агресивні дії фанатів у спортивному конфлікті, акцентуючи емоційний і конфліктний характер протистояння; *Sportowa wojna w Łodzi. Ciosy poniżej pasa* [Gazeta Wyborcza. 08.06.2010], <https://surl.li/yeajsd> — показує маніпулятивні та несправедливі дії керівництва клубу, підсилюючи драматичний ефект спортивного суперництва. *Prezes PZPS Jacek Kasprzyk o porażce polskich siatkarzy w ćwierćfinale: To było jak kopniak poniżej pasa* [Fakt. 05.08.2021], <https://surl.li/omsxua> — модифікація фразеологізму шляхом заміни стилістично нейтральної лексеми “cios” на просторічну стилістично знижену “kopniak” посилює емоційне напруження при висвітленні п'ятої за рахунком поразки польської збірної з волейболу. В українських медіа аналогічні приклади цієї тематики наразі не зафіксовані, що підкреслює специфіку використання фразеологізму в польському спортивному дискурсі.

У політичному, культурному, соціальному, спортивному, медійному та громадському дискурсах фразеологізм «удар нижче пояса» використовується для позначення дій, слів або аргументів, які є несправедливими, провокаційними або емоційно маніпулятивними. Така семантика відображає перенесення з фізичного акту в спорті до символічного «удару» по репутації, авторитету або моральних принципах адресата.

У політичному дискурсі вираз часто позначає спроби принизити, дискредитувати або атакувати опонента. *Słowa Biedronia o “tresowaniu” Nowackiej — cios poniżej pasa* [Polityka. 11.10.2018], <https://surl.lu/mxdwaq>; *Олег Тягнибок і удари «нижче пояса»* [LB.ua. 27.09.2013], <https://surl.li/nzzrwj> — характеристика психологічно та емоційно принизливих політичних атак на лідерів політичних партій; *Заступник генпрокурора: «Історія з моєю квартирою у Баден-Бадені — це удар нижче пояса»* [Українська правда. 04.12.2009], <https://surl.li/mbklrx> — концепт назви розкривається в тексті статті: сприйняття посадовцем оприлюдненого журналістського розслідування: *Якщо це порівняти з боксерським поєдинком, то така публікація — це удар нижче пояса. І тут голова — не впасти. Бо якщо впадеш, то ще й ногами будуть бити. Але падаю я не збираюся.* [Українська правда. 04.12.2009], <https://surl.li/mbklrx>. *Cios poniżej pasa! Wytykają Kaczyńskiemu: Nie ma dzieci. Nie zna...* [Fakt. 04.08.2012], <https://surl.li/nydiuf>; *на наступних дебатах Трамп обіцяє Клінтон «удар нижче пояса»* [ФАКТИ. 27.09.2016], <https://surl.li/ajxoен>. Фразеологізм вжито в переносному значенні, що позначає особисту, емоційно чутливу атаку на опонента,

спрямовану на його моральні чи психологічно вразливі аспекти, а не на політичні чи програмні позиції. Цей приклад ілюструє, як переносне значення фразеологізмів використовується у медіа для підсилення емоційного ефекту та акцентування конфлікту між публічними особами. Янукович: Після виборів 2004 року мені було дуже важко, це був удар нижче пояса [Korrespondent.net. 29.06.2011], <https://surl.li/wxoand> — заголовок метафорично передає емоційний та психологічний удар після поразки на президентських виборах 2004 року. Chwyt poniżej pasa dla Moskwy [Wprost. 18.09.2010], <https://surl.li/bkhqsv> — фразеологізм використано для підсилення емоційного ефекту при висвітленні складного міждержавного протистояння між демократичною Варшавою та диктаторською Москвою у питанні звільнення з-під варти прем'єра уряду Чечні у вигнанні Ахмеда Закаєва всупереч вимогам Кремля.

У польських медіа структурно модифікований фразеологізм *“chwyt poniżej pasa”* послідовно вживається з негативною конотацією для висвітлення дискусійних питань в соціальній та правовій сферах: *Magda Chołyst: Kobiety wymiatają pod każdym względem. Ale maty rząd, który stosuje wobec nas chwyt poniżej pasa* [Wysokie obcasy. 30.06.2021], <https://surl.li/enreyr>; *Miasto wystawiło na aukcję WOŚP sporną łóżę na stadionie Widzewa. «To chwyt poniżej pasa»* [Gazeta Wyborcza. 31.01.2023], <https://surl.li/bztsph>; *Chwyt poniżej pasa* [Rzeczpospolita. 19.03.2014], <https://surl.li/qtmvmvf>; *Jak przejąć kasę chwytem poniżej pasa* [Rzeczpospolita. 25.04.2008], <https://surl.li/spfocx>. Прикметно, що в політичному дискурсі фразеологізм вжито з позитивною конотацією для характеристики місцевої виборчої кампанії у Варшаві: *Bocheński: to była uczciwa walka bez chwytów poniżej pasa* [PAP. 08.04.2024], <https://surl.li/wwdmjl>.

У військових контекстах «удар нижче пояса» передає символічний ефект дій, що руйнують міфи про непереможність чи послаблюють авторитет противника. Удар нижче пояса: вразливість «Кинджалів» спантеличила рф — британська розвідка [Україна Молода. 17.05.2023], <https://surl.li/hjrlhm> — військова тематика: знищення ракет зруйнувало пропагандистський образ військової непереможності росії. «Удар нижче пояса»: Жданов розповів, як атака на Кримський міст вплинула на ФСБ РФ [ГЛАВРЕД. 22.07.2023], <https://surl.li/owwjoу> — «удар» інтерпретується не лише як пошкодження об'єкта, а як втрата контролю у структурах безпеки; акцентується символіч-

ний ефект інциденту — підриг міфу про «всесильну ППО росії», посилення емоційно-оцінної реакції читача. *Екс-радник президента Росії: Томос для Путіна — удар нижче пояса* [Главком. 03.10.2018], <https://surl.lt/tpwyig> — у міжнародному контексті фразеологізм використовується для підсилення емоційного ефекту та передачі важливості події для опонента, йдеться про серйозний політичний удар.

Внутрішня політика, судові та адміністративні рішення: фразеологізм передає риторичне або емоційне оцінювання дій влади чи посадовців. Удар нижче пояса: Президент звільнив з посади голову Павлоградської райдержадміністрації Сергія Рублевського [Бегемот. 30.03.2023], <https://surl.li/bpprcp> — фразеологізм використовується метафорично, має більш риторичний характер, підкреслюючи нібито болючість звільнення посадовця, проте стаття не містить фактів, які б це підтверджували. *Міський голова Тернівки отримав удар нижче пояса — його позбавили солідної премії та надбавок* [Бегемот. 26.07.2024], <https://surl.li/obvrbq> — заголовок поєднує емоційно-публіцистичну фразеологію з інформаційною конкретикою: фінансові обмеження як реакція на тимчасове усунення від влади посадовця. Брифінг Вячеслава Кредісова: PR нижче пояса, як використовують вояків АТО, дітей, народних депутатів України та літніх людей у схемах з привласнення нерухомості, або щодо ситуації навколо ЖК «Коцюбинський» [Укрінформ. 09.10.2025], <https://surl.li/ioncrr> — у заголовку фіксуємо модифікацію фразеологізму «удар нижче пояса» — «PR нижче пояса», що виконує функцію емоційного акцентування та критики неправомірних дій. Майбутнім абітурієнтам готується удар нижче пояса [УНІАН. 07.11.2011], <https://surl.li/qxaqff> — використано для позначення рішення щодо підвищення прохідного балу ЗНО, яке негативно впливає на абітурієнтів. *Prezydent Jacek Jaśkowiak uderzył poniżej pasa* [Gazeta Wyborcza. 27.10.2018], <https://surl.li/lfbbed> — фразеологізм у назві підкреслює політично провокативний крок мера та внутрішньопартійну напругу, персоналізуючи конфлікт і створюючи емоційний ефект. *Ciosy poniżej pasa* [Gazeta Wyborcza. 10.11.2011], <https://surl.li/cugwgr> — позначає несправедливі або емоційно провокаційні дії у політичних дебатах, підкреслюючи етичну неправомірність, але без конкретного персонального акценту. *Magistrat walnął nas poniżej pasa, czyli walki w klatce jako promocja Szczecina* [Gazeta Wyborcza. 17.10.2014], <https://surl.li/fgufgx> — модифікація фразеологізму шляхом заміни стилістично нейтрального дієслова

“uderzyć” на просторічне стилістично знижене “walnąć” посилює емоційний ефект, підкреслюючи вкрай негативне ставлення громадськості до дій міської влади.

Засвідчуємо використання фразеологізму для підкреслення негативного впливу на економічні чи соціальні сфери, зокрема для опису економічного тиску на споживачів, підкреслюючи негативний вплив на бюджет населення, зростання цін на бензин та дизельне паливо (Удар для водіїв нижче пояса: Ціни на паливо для авто закарпатців зростають [Mukachevo.net. 09.10.2025], <https://surl.lu/yjoelo>), засоби контрацепції (Kryzysowy cios poniżej pasa [Rzeczpospolita. 12.12.2014], <https://surl.li/mnvglv>). Удар нижче пояса: ТЦК заборонили штрафувати українців [ЕКСПЕРТ. 26.07.2024], <https://surl.li/idsle> — заголовок статті відображає переносне значення фразеологізму, коли закон та судова практика забезпечують захист прав громадян, нейтралізуючи неправомірні штрафи ТЦК. «Жарт нижче пояса»: у мережі обговорюють провокативну рекламу волинського «ковбасника» [Конкурент. 05.05.2017], <https://surl.li/xuappm> — фразеологізм ужито для позначення вульгарного, двозначного гумору, контекст статті відображає суспільне обговорення меж допустимого в рекламі, при цьому спостерігається структурна модифікація сталого виразу «удар нижче пояса» для створення гри слів і посилення іронічного ефекту.

Таким чином, переносне значення фразеологізму охоплює широкий спектр сфер — від політичних дебатів, критики та журналістських розслідувань до соціальних конфліктів та економічних суперечок. Вираз слугує засобом емоційного та риторичного підсилення, позначає морально або етично сумнівні дії і водночас зберігає семантичний зв'язок із початковим спортивним значенням — несправедливий удар по супернику.

Фразема «покласти на [обидві] лопатки» — перемоги кого-небудь в дискусії, полеміці, суперечці [7, 535] та її польські відповідники “ktoś kładzie (rozkłada) na łopatki kogoś” — хто-небудь перемагає кого-небудь у боротьбі, суперництві, змаганні [6], “leżeć na obie łopatki” — зазнати нищівної поразки [6] активно функціонують в українському та польському медійному просторі. Їх семантика трансформується від фізичного акту перемоги до інтелектуальної, економічної або політичної поразки опонента.

У політичному дискурсі та міжнародних подіях фразема передає символічну перевагу одного опонента над іншим, підкреслюю-

чи динаміку суперництва та емоційний ефект. Kamala Harris: Rozłożenie na łopatki Bidena zajęło jej 30 sekund [Wysokie obcasy. 20.10.2024], <https://surl.li/xcmezs>; Завдання Порошенка — втянути Ляшка в другий тур, адже Тимошенко покладе його на дві лопатки — Власенко [Politerno. 05.06.2017], <https://surl.li/nrnaoq> — фразема підсилює емоційне сприйняття заголовка, створює уявлення про безкомпромісність політичної боротьби, формуючи контраст між політичними гравцями, акцентуючи на ризиках і наслідках політичних стратегій. «Поклав Трампа на лопатки»: африканські повстанці-туареги підтримали Україну і Зеленського [OBOZ.UA. 01.03.2025], <https://surl.li/qkgjyx> — заголовок поєднує інформативну (факт підтримки України туарегами) та прагматичну (емоційний вплив, стимулювання читачької уваги) функції. Модифікація фраземи полягає у зміщенні суб'єктно-об'єктних ролей (борець → політичний лідер), у переосмисленні семантики дії (фізична перемога → політична перевага) та у введенні власного імені, що персоналізує ситуацію й підсилює медійний ефект.

У заголовках про місцеві органи влади фразема виконує метафоричну функцію, підкреслюючи кризи та протистояння в адміністративному середовищі. У Володимирецькому районі сільради поклали на лопатки [Голос України. 30.01.2018], <https://surl.li/bdpmn> — реалізовано модифікацію фраземи через інверсію суб'єктно-об'єктних ролей, що зумовлює іронічний ефект та експресивність вислову; фразема виконує функцію метафоричного узагальнення кризи місцевого самоврядування. Війна львівської мерії і «Дивосвіту». Хто кого покладе на лопатки? [Львівський портал. 19.07.2018], <https://surl.li/ihmyst> — метафору вжито для відображення адміністративного протистояння, активізуючи сприйняття матеріалу в динаміці «боротьби» сторін. Питальна форма підсилює ефект змагання, залишаючи відкритим фінал конфлікту.

В економічному дискурсі фразеологізм використовується для опису негативних економічних втрат, перетворюючи аналітичні матеріали на емоційно експресивні тексти: Koronawirus rozłożył małopolską turystykę na łopatki. Jak ją uratować? «Płyną pieniądze z UE do przedsiębiorców» [Gazeta Wyborcza. 03.06.2020], <https://surl.li/ggimfb>; Polskie firmy umierają. Co rozkłada na łopatki polskich przedsiębiorców? [Rzeczpospolita. 23.25.2024], <https://surl.li/plpnjg>; Складнощі оптимізації: як цифровий податок покладе інтернет-торгівлю «на лопатки» [mind.ua. 21.10.2019], <https://surl.li/pgjpuw>.

У спортивному контексті фразема відображає перемогу, прогнозовану перевагу, трансформуючи фізичну перемогу в метафору успіху. Фурор Таловєрова. Як клуб гравця збірної України поклав на лопатки Ліверпуль [Sportanalytic. 10.02.2025], <https://surl.li/ugywg; Stelmet BC rozłożony na łopatki przez autsajdera z Węgier> [Gazeta Wyborcza. 11.01.2017], <https://surl.li/nrvofl> — заголовки демонструють типovu трансформацію фізичного змагального образу у спортивну метафору, використовуючи фразему для посилення сенсаційності та емоційного впливу на аудиторію. Метафорична структура: суб'єкт (гравець/клуб) → дійство (поклав) → об'єкт (суперник). Єгор БЕЗУТЛИЙ: «Думаю, Кременчук покладе фаворита на лопатки — 4:2» [Sport.ua. 07.03.2025], <https://surl.li/mtawed> — фразему вжито в контексті очікуваної переваги одного учасника над іншим у спортивному протистоянні; синтаксично поєднується із суб'єктом і об'єктом та підкріплюється цифровим результатом («4:2»), що підсилює прогнозований характер перемоги.

Засвідчуємо використання в польських медіа усиченої форми фразеологізму “*ktoś leży na łopatkach*” для висвітлення критичного стану як зовнішньої, так і внутрішньої торгівлі сусідніх країн: *Handel zagraniczny Białorusi leży na łopatkach* [Rzeczpospolita. 10.09.2020], <https://surl.li/xpzbyo; Sprzedaż samochodów w Ukrainie leży na łopatkach. Minus 60 proc. r/r> [Rzeczpospolita. 13.12.2022], <https://surl.li/ofzflba> — фразема підсилює емоційне сприйняття заголовка, підкреслює драматизм і безвихідність ситуації. Заголовок “*Roskosmos składa samokrytykę: produkcja satelitów leży na łopatkach*” [Rzeczpospolita. 27.10.2023], <https://surl.li/exjzdr> — демонструє вдале поєднання інформативного повідомлення з експресивно-метафоричною оцінкою, створюючи ефект достовірності, підсилений емоційним забарвленням, формує у читача враження «визнаного краху».

Висновки та перспективи досліджень. Проведений аналіз фразеологізмів «удар ниже пояса» (пол. “*cios poniżej pasa*”) та «покласти

на лопатки» (пол. “*położyć na łopatki*”, “*leżeć na obie łopatki*”) у сучасному українському та польському медіадискурсах засвідчив глибоку багаторівневу семантичну трансформацію цих одиниць — від первинного спортивного значення до складних метафоричних моделей, що функціонують у політичних, економічних, соціальних та культурних контекстах. У спортивних матеріалах обидва фразеологізми зберігають буквальне значення, пов'язане з контактними видами спорту. Проте навіть у цьому контексті вони виконують експресивно-оцінну функцію, надаючи заголовкам динамічності та емоційної виразності. У політичному, економічному та соціальному дискурсі спостерігається перенесення спортивних метафор на сферу публічних комунікацій. «Удар ниже пояса» позначає несправедливі, провокативні чи морально сумнівні дії, тоді як «покласти на лопатки» — символізує повну поразку, підкорення або домінування однієї сторони над іншою. Польський медіадискурс демонструє вищий ступінь стилістичної варіативності — активне використання просторічних модифікацій (“*kopniak poniżej pasa*”, “*walnąc poniżej pasa*”), тоді як українські медіа частіше дотримуються нейтрально-публіцистичного стилю. Це відображає різницю у ступені експресивності та комунікативній культурі медіапростору обох країн. Обидва фразеологізми демонструють здатність до контекстуального переосмислення — вони можуть маркувати як фізичну, так і символічну поразку, етичну неправомірність, політичну маніпуляцію чи економічну кризу. Така гнучкість робить їх ефективними засобами мовного впливу та інструментами формування медійної емоційності. Семантична трансформація досліджених фразеологізмів засвідчує їх здатність формувати образи боротьби, конфлікту, стратегії, що апелюють до колективного досвіду змагання та перемоги. Таким чином, вони виконують не лише комунікативну, а й когнітивно-культурну функцію — слугують маркером сучасного мовного мислення медіа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Faichuk T., Myroshnichenko I., Stohnii I., Vilchynska A. Own Goal: Comparison of Mediametaphors in Ukrainian and Polish Journalism. *Інтегровані комунікації*, 2024, 2(18). P. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.1810>
2. Fink Ž., Sport u Frazeologiji. In: *Primijenjena lingvistika u Hrvatskoj – izazovi na početku XXI*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2002, 123–128.
3. Maksymchuk V. Трансформації прецедентних висловлювань у сучасному футбольному дискурсі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2017. Вип. 16. С. 367–377. DOI: <https://doi.org/10.31812/filstd.v16i0.125>

4. Myroshnichenko I., Faichuk T., Stohnii I. Phraseologisms in Headlines of Ukrainian and Polish Electronic Media: Linguistic and sociacommunicative analysis. *Інтегровані комунікації*. 2024. № 1 (17). С. 123–128. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.1716>
5. Wielki słownik języka polskiego. URL: <https://wsjp.pl/>
6. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 2003. 1098 с.
7. Стишов О. А. Жаргонна фразеологія галузі спорту в мас-медійному дискурсі кінця XX — початку XXI століття. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2017. Вип. 43. С. 120–124.
8. Файчук Т. Г., Фіголь Н. М. Модифіковані фраземи в сучасних електронних медіа. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2020. Т. 1(76). С. 147–157.

REFERENCES

- Faichuk, T. H., & Figol, N. M. (2020). Modyfikovani frazemy v suchasnykh elektronnykh media [Modified Phrases in Modern Media Headlines]. *Scientific Notes of Institute of Journalism*, 1(76), 147–157 [in Ukrainian].
- Faichuk, T., Myroshnichenko, I., Stohnii, I., & Vilchynska, A. (2024). Own Goal: Comparison of Mediametaphors in Ukrainian and Polish Journalism. *Integrated Communications*, 2(18), 82–87. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.1810>
- Fink, Ž. (2002). Sport u frazeologiji. *Primijenjena lingvistika u Hrvatskoj — Izazovi na početku XXI. stoljeća*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2002, 123–128 [in Croatian].
- Maksymchuk, V. (2017). Transformatsii pretsedentnykh vyslovliuvan u suchasnomu futbolnomu dyskursi [Transformations of Precedent Sayings in the Modern Football Discourse]. *Filolohichni studii, naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 16, 367–377. <https://doi.org/10.31812/filstd.v16i0.125> [in Ukrainian].
- Myroshnichenko, I., Faichuk, T., Stohnii, I. (2024). Phraseologisms in Headlines of Ukrainian and Polish Electronic Media: Linguistic and sociacommunicative analysis. *Integrated Communications*, 1(17), 123–128. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.1716>
- Slovník frazeologizmů ukrajskoi movy (2003). (V. M. Bilonozhenko et al, Eds). Kyiv, Ukraine: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Styshov, O. (2017). Zharhonna frazeolohiia haluzi sportu v mas-mediinomu dyskursi kintsia XX — pochatku XXI stolitia. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Filolohichni nauky*, Vol. 43, 120–124 [in Ukrainian].
- Wielki słownik języka polskiego. (n.d.). <https://wsjp.pl/> [in Polish].

Надіслано до редакції 01.10.2025.